

1988, 4. února – Společné prohlášení občanů Československa, Maďarska, Polska, SSSR a Jugoslávie (v Československu mj. podepsáno zástupci VONS Václavem Bendou a Petruškou Šustrovou) adresované Státní radě Německé demokratické republiky prostřednictvím velvyslanectví NDR v Praze obsahující protest proti uvěznění východoněmeckých aktivistů Iniciativy za mír a lidská práva Bärbel Bohleyové, Wenera Fischera, Ralfa Hirsche a Lotte a Wolfganga Templinových obviněných z vlastizrady, žádost o ukončení jejich trestního stíhání a osvobození spolu s Tillem Böttcherem, Andrease Kalkem, Verou Wollenbergerovou a dalšími politickými vězni a o respektování občanských a lidských práv v NDR.

My, demokraticky smýšlející občané Československa, Maďarska, Polska, SSSR a Jugoslávie, jsme přijali zprávy o uvěznění pěti občanů NDR a o dalších represích v NDR s rozhořčením. Aktivisté Iniciativy za mír a lidská práva¹ malířka Bärbel Bohleyová, Lotte a Wolfgang Templinovi (kteří mají děti ve věku tří a třinácti let), Ralf Hirsch a Werner Fischer byli obviněni orgány Státní bezpečnosti NDR z vlastizrady a hrozí jim velmi vysoké tresty. Neprovinili se ničím jiným, než že trvali na svém právu na odlišné smýšlení a na právu vyjadřovat své názory bez souhlasu úřadů. Jsou nyní uvězněni za to, že se nemohli smířit s potlačováním demokratických svobod a s policejním násilím. Jejich uvězněním porušilo státní a stranické vedení NDR helsinský Závěrečný akt, k němuž NDR přistoupila.

Žádáme okamžité propuštění všech pěti uvězněných a zastavení trestního stíhání proti nim. Žádáme propuštění Very Wollenbergerové, Andrease Kalka, Tilla Böttchera a dalších občanů NDR, kteří byli odsouzeni k trestům do jednoho roku za účast, resp. za pokus o účast na manifestaci 17. ledna. Žádáme, aby vláda NDR okamžitě skoncovala se všemi formami nátlaku, včetně hrozby dlouholetého věznění, jimiž nutí občany NDR, aby zvolili odchod do exilu. Žádáme, aby i v NDR byla respektována svoboda

projevu a právo na svobodnou výměnu informací. Jsme solidární se všemi, kdož jsou ve vaší zemi pro své smýšlení perzekvováni.²

Informace o Chartě 77, r. 11, 1988, č. 3, s. 3–5.

POZNÁMKY

¹ Iniciativa za mír a lidská práva (Initiative Frieden und Menschenrechte, IFM) se zformovala v roce 1984 pod vlivem Charty 77. Na rozdíl od většiny dalších opozičních skupin se od počátku snažila zachovat jistý odstup od protestantské církve, byť se nevzdávala komunikačních a organizačních možností, kterými tato církev disponovala. Vedle klasické mírové tematiky kladla důraz na problematiku respektování lidských práv a na spolupráci s opozičními silami v ostatních zemích sovětského bloku. Brzy se stala jednou z nejvýznamnějších opozičních skupin v NDR, a to i díky vlivnému časopisu Grenzfall [Hraniční případ], který vydávala od června 1986.

První pokus o likvidaci časopisu Grenzfall i celé Iniciativy za mír a lidská práva se odehrál v listopadu 1987, kdy příslušníci východoněmecké státní bezpečnosti (Stasi) vtrhli do sklepních prostor východoberlínského kostela Sion, kde se podle informací tajného spolupracovníka měl časopis tisknout. To bylo skutečně plánováno, nicméně k němu náhodou nedošlo a v tiskárně byly vyráběny oficiální církevní materiály. Celá akce spojená se zatýkáním aktivistů IFM vyvolala velkou protestní vlnu, včetně protestů oficiálních představitelů evangelické církve, jejímž výsledkem bylo propuštění zatčených osob.

Na počátku roku 1988 se Stasi snažila využít skutečnosti, že se někteří představitelé Iniciativy za mír a lidská práva rozhodli spolu s žadateli o možnost opustit republiku zúčastnit 17. 1. 1988 každoroční manifestace konané u příležitosti zavraždění Karla Liebknechta a Rosy Luxemburgové. Pracovní skupina pro lidská práva uvnitř iniciativy vyzvala k účasti na manifestaci, neboť v ní viděla možnost vyjádřit se k problematice lidí, kteří chtějí z různých důvodů opustit zemi a jsou kvůli tomu perzekvováni. První vlna zatýkání aktivistů IFM proběhla v brzkých ranních hodinách 17. ledna, druhá vlna 25. ledna. Celý zásah vyvolal nebyvalou solidaritu jak v NDR, tak v zahraničí. Ve Východním Berlíně se čtrnáct dní konaly bohoslužby na podporu zatčených osob, kterých se zúčastnily stovky lidí. Na podporu vězněných aktivistů IFM se postavili i někteří oficiální umělci. Z celého východního Německa chodily podpůrné petice a prohlášení. Velkou solidární akcí – sběr podpisů pod prohlášení občanů zemí střední a východní Evropy ze 4. 2. 1988 – zorganizovala Anna Šabatová. Přísluš-

níci Stasi vyvinuli na zatčené značný a také úspěšný psychologický nátlak, aby opustili zemi. Nucený souhlas zatčených aktivistů IFM s odchodem do zahraničí pak vyvolal u řady jejich podporovatelů poněkud rozporuplné, často až odsuzující reakce. NEUBERT, Ehrhart: *Geschichte der Opposition in der DDR 1949–1989*, Bonn 1997, s. 599–600, 629n.; též VILÍMEK, Tomáš: *Solidarita napříč hranicemi. Opozice v ČSSR a NDR po roce 1968*, Praha 2010, s. 205–210.

- ² V Informacích o Chartě 77 byl zveřejněn zkrácený soupis signatářů výzvy a informace o nuceném vystěhování některých perzekvovaných východoněmeckých občanů ze země: „V Praze, Bratislavě a Brně v Budapešti, ve Varšavě, Krakově, Vratislavi, Poznani, Gdaňsku, Štětíně a dalších polských městech, v Moskvě v Bělehradě, Záhřebu, Lublani a sedmi dalších jugoslávských městech, dne 4. února 1988.

Za Chartu 77: Stanislav Devátý, Miloš Hájek a Bohumír Janát, její mluvčí, a Jiří Hájek a Václav Havel, její první mluvčí z r. 1977

Za Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (čs. ligu pro lidská práva, členu mezinárodní federace pro lidská práva): Václav Benda a Petruška Šustrová Ladislav Lis, místopředseda Mezinárodní federace pro lidská práva (FIDH)

Karel Srp, jazzová sekce

Václav Malý, katolický kněz

Jiří Dienstbier, Jaroslav Šabata, Jan Urban, členové mírové skupiny Charty 77

Lenka Marečková a Martin Palouš, členové nezávislé ekologické skupiny

Miklós Duray, člen Výboru na ochranu práv maďarské menšiny v Československu

Petr Bartoš, Bedřich Koutný, Pavel Jungmann, členové přípravného výboru Společnosti přátel USA

František Stárek, časopis Vokno

Petr Uhl, časopis Informace o Chartě 77

V Maďarsku podepsalo petici 78 občanů, mezi nimi:

György Dalos, spisovatel, Peter Esterházy, spisovatel, György Godó, spisovatel,

Miklós Haraszti, publicista, János Kis, filozof, György Konrád, spisovatel,

Ferenc Kőszeg, publicista, György Petri, básník, Miklós Tamás Gaspár [správně

Miklós Gáspár Tamás], filozof, Judit Vásárhelyiová, grafička.

V Polsku podepsalo petici 84 občanů, mezi nimi:

Za nezávislé samosprávné odborové organizace Solidarność: Zbigniew Bujak, Ja-

cek Kuroń, Jan Lityński, Tadeusz Jędrzak, Bronisław Geremek, Adam Michnik,

Władysław Frasyniuk, Bogdan Borusewicz, Janusz Onyszkiewicz

Za organizace Svoboda a mír: Piotr Niemczyk, Magda Czaputowiczová, Ja-

cek Szymanderski

Z Polské socialistické strany: Jan Józef Lipski, prof. Władysław Kunicki-

-Goldfinger, Piotr Ikonowicz

a dále Leszek Moczulski z Konfederace nezávislého Polska, Mirosław Jasiński ze skupiny Polsko-čs. Solidarity.

V SSSR podepsali petici čtyři členové tiskového klubu Glasnost: Larisa Bogorazová, Jurij Obnonopulo [správně Chronopulo], Sergej Kovaljev [správně Kovaljov] a Lev Timofejev.

V Jugoslávii je 75 signatářů petice, mezi nimi: univerzitní profesorka Zagorka Golubovićová, bělehradský právník Slobodan Perović, katolický kněz Aristid Havliček, Výbor na obranu svobody myšlení (za výbor Mihailo Marković), člen skupiny pro mírovou kulturu Tomaž Mastnak, sociolog a člen bělehradské helsinské skupiny Milan Nikolić, právnička a mluvčí bělehradské helsinské skupiny Tanja Begovarová, předseda slovinského svazu spisovatelů Rudi Seligon [správně Šeligo], Alojzij Šuškar [správně Šuštar], arcibiskup slovinský, univerzitní profesor a předseda slovinské filozofické společnosti Andrej Ule, Franci Zavrl, šéfredaktor týdeníku Mladina.

Úplný seznam signatářů této petice je k dispozici u East European Cultural Foundation, P. O. Box 222, London WC2H, 9RP, England

Telex: 946240 CWEASY G quoting 19012135, tel. (44-1)-8891074, která koordinovala činnost, vedoucí ke vzniku petice.

Poznámka:

Dne 5. a 6. 2. 1988, po nátlaku Státní bezpečnosti NDR, souhlasilo pět uvězněných aktivistů Iniciativy pro mír a lidská práva s vysídlením do NSR (resp. do Velké Británie); poté byli neprodleně z NDR vyhoštěni.“